

Живот, друштво, политика

Лешек Колаковски, Пољак, професор и филозоф, историчар идеја, писац многих радо читаних књига, између осталог и *Главних токова марксизма*, обавезне лектуре на групи за филозофију Филозофског факултета у Београду осамдесетих година прошлог века, књиге коју неки сматрају „једном од најважнијих књига из области политичке теорије у двадесетом веку“, икона пољске опозиције из времена „Солидарности“, један од „великих умова модерног доба“, један од „највећих мислилаца друге половине двадесетог века“, „једна од најистакнутијих личности савремене пољске културе“. Пред крај живота, у периоду после почетка рата у Ираку а пре 2007. године, када је књига његових сећања штампана у Пољској, а код нас, под називом *Занимљива времена, немирна времена*

објављена 2009. године, у преводу Бисерке Рајчић, водио је са Збигњевом Менцелом (Zbigniew Mentzel), критичарем и прозним писцем, бројне разговоре о својој личности и свом делу.

Професор Колаковски, који је своје младалачке године провео као ватрени комуниста и атеиста, и прикупио готово двадесет година стажа као члан Пољске уједињене радничке партије, који је у првим годинама после Другог светског рата, док је отпор комунистичкој власти био још увек снажан, имао обичај да носи пиштољ због страха од атентата, млади побуњени професор који је међу зидине Варшавског универзитета уносио „животворан утицај хулиганства“, присећа се, у тим разговорима, нацистичке окупације, година које су „тешко оштетиле његово формално образовање“, па је морао да узима приватне часове и полаже испите у тајној, „андерграунд“ школи. Присећа се, даље, да су му у Варшавском устанку изгореле дебеле свеске песама „вероватно безвредне“, да је избачен из партије 1966. године а да је 1968. године изгубио посао на Универзитету, да су између 1968. и 1981.-године његова дела била забрањена у Пољској, да је напустио домовину 1968. године (енглески *Гардијан* пише да је напустио земљу испровоциран антијеврејским испадима усмереним против његове супруге Тамаре, Јеврејке). Сећа се да је прво почео да предаје на Мек Гил (Mc Gill) универзитету у Монтреалу, а потом кратко предавао на Берклију у Калифорнији, да је 1970. године

примљен на Ол Соулс (All Souls) колеџ у Оксфорду, истакнуто академско уточиште где му је, по писању енглеског

Економиста

, „једина обавеза била да, редовно и у складу са јасним правилима, вечера“ са колегама, да је управо ту, у Оксфорду, 1978. године, написао своје најпознатије дело

Главни токови марксизма

(„Main Currents of Marxism“), да је 1974. године провео кратко време на Универзитету Јејл, а од 1981. до 1994. године предавао на Одсеку за филозофију Универзитета у Чикагу.

На својим бројним путовањима, живахни и друштвени професор Колаковски упознао је многе славне савременике о којима је, захваљујући добром памћењу, знао много чињеница, детаља и анегдота. Присећао се, тако, да је Анри Лефевр био циничан, занимљив и ревизиониста, да је новинар Карол Кевес писао књиге о Куби и Кини „пуне илузија, наивности и безразложних нада“, Чеслав Милош је био „чудно изнутра болестан и веома осетљив на увреде“, Сол Белоу човек са којим је контакт био „тежак али веома занимљив“ и памтио је чак и занимања две од његових бројних супруга, Маркузе је био „идеолог мрачњаштва“ који је у Америци писао „ужасне ствари“, а сећао се и тога да је Хабермас у Дубровнику изјавио да је Колаковски „права несрећа за западну левицу“.

За веома ангажованог, веома превођеног и веома цитираног аутора Ноама Чомског професор Колаковски каже да је „у вези са политичким темама говорио ужасне ствари, хвалио све што је антиамеричко, да је његова мржња према властитој земљи, Сједињеним Америчким Државама, постала болест, да је том мржњом био потпуно заслепљен“, и да њему, Лешеку Колаковском, није јасно „како се то догађало човеку који није глуп“.

У оквиру разматрања политичког стања у свету, средином прве деценије двадесет првог века, када су, понављам, разговори вођени, професор Колаковски говори о својим искуствима са Кинезима, за које каже да „званично најобичније лажу, као и сви људи у комунистичким системима, али да у том лагању нема ничег страног култури“, и да је то, како би он рекао „нормално, уобичајено лагање“, затим да „ако као пример узмемо Латинску Америку, видећемо ужасне сукобе и супротне интересе који се тамо појављују“, па нам „савет да треба да размишљамо у планетарним димензијама слабо помаже у њиховом решавању“. О традицији толеранције у Великој Британији каже да „ствара и тешко решиве проблеме“, као што је и „проблем муслиманских мањина“, и то зато што та „мањина непрестано има борбен потенцијал“, и да, на дужи рок, „Европа може постати жртва муслиманске цивилизације“, и да је „нормално“ да га таква перспектива „испуњава ужасом“. О демократији каже да је то „средство“ за „решавање сукоба на нерушилачки начин“, да се сукоби, који се у друштвеном животу неизбежно појављују, помоћу овог

„средства“ могу решавати на начин који „не води катастрофама“. Професор Колаковски тврди да није измишљено „ништа боље од либералне демократије и слободног тржишта“, са свим њиховим манама, да то „није уређење које се темељи на праведности“, да „укидање тржишта води тоталитарном систему“, и још да нам је „то већ познато, а непрестано се вртимо око таквих дилема“.

Из речи професора Лешека Колаковског проистиче да ако сте се којим случајем родили као Кинез, од кинеских родитеља, морате да бирате између родитељске, кинеске културе уз коју иде вечито лагање, и одбацавања те културе уз шта иде, ваљда, искреност (супротно од лагања), у Латинској Америци он види само „ужасне сукобе“ а не, током последње деценије, високу стопу привредног раста, дисперзију националног богатства, значајно смањење процента становништва које живи испод границе сиромаштва и све то праћено политичком и економском еманципацијом од Сједињених Држава (у Сједињеним Државама Америке, у исто време, повећава се број становника који живе испод границе сиромаштва). Србију, Авганистан и Ирак напале су велике, агресивне, исламске нације, јер код Колаковског то не може другачије бити, зато што оне „имају непрестано борбен потенцијал“. Земље које су разрушиле Либију сигурно нису демократске, јер би сукоби, који су се појавили у либијском „друштвеном животу“, помоћу „демократије“, која постоји у „демократским земљама“, били решени на начин који „не води катастрофама“. У НР Кини удео становништва које живи испод границе сиромаштва није смањен од око 18 процената, 2000. године, на испод 10 процената, 2005. године, што значи да није више од сто милиона људи у том делу света почело да живи знатно боље, за тих пет година. У Бразилу, за последњих десетак година, није више од 30 милиона становника, који су, такође, живели испод границе сиромаштва, прешло ту црту и започело живот који је богатији, удобнији и лакши, јер слободно тржиште „није уређење које се темељи на праведности“, како нас професор уверава.

О Ришарду Куклињском, пољском официру (Збигњев Менцел му додељује чин пуковника а преводилац са Пољског, госпођа Бисерка Рајчић, на истој страни у књизи, чин генерала) који је, „на своју руку покушао, у време „Солидарности“, да реши проблем Пољске, успоставивши везу са ЦИА“ (како његову делатност, у занимљивом коментару, описује преводилац), а некада је таква делатност називана шпијунском, издајничком, срамном и неспојивом са официрском чашћу, дакле о том, и таквом, официру Куклињском, професор Колаковски каже да се може рећи да је „деловао из патриотских разлога“, да о „врсти и значају информација које је преносио не би могао ништа поуздано да каже“, да се слаже са тврдњом „да је шпијунска делатност против државе чији си грађанин донекле двозначна, макар та држава и не била суверена“ (што данас, хвала Богу, јесте), али да, ипак, „не можемо гонити шпијуне у Хитлеровој Немачкој“, или људе који су, излажући се смртној опасности, „радили против Хитлера“. Мени није јасно на кога професор мисли кад помиње Хитлерову власт. Да ли мисли на руководство НР Пољске или Совјетског Савеза, или на оба руководства, у време пољске „Солидарности“, и још никако не бих волео да официри војске државе у којој живим, на своју руку,

„успостављају везу са ЦИА“, или са МИБ, или са неком трећом, страном, обавештајном службом, а све из најбољих, патриотских, намера, у жељи да реше проблеме сопствене државе.

Поштоваоци професора Колаковског истичу важност његовог есеја „Тезе о нади и безнађу“, објављеног 1971. године, у коме професор каже да „самоорганизоване социјалне групе могу, постепено проширујући сфере цивилног друштва у тоталитарној држави, помоћи да се инспиришу дисидентски покрети“. Ти су покрети, у самој Пољској, седамдесетих година двадесетог века, водили ка настанку „Солидарности“ и, касније, до онога што неки називају „слом комунизма у Европи“ 1989. године. Наследници тих почетних, дисидентских прото-покрета делују и данас, у многим земљама „обојених револуција“, у Источној Европи, и многим земљама „арапског пролећа“, свуда где је потребно, где им се већ каже и ако су ти почетни дисидентски покрети, можда, некада ширили границе слободе, њихови епигони, баштиници, данас то свакако не чине.

Професор Колаковски, који је, по сопственом признању, „писао и објављивао више речи и реченица него што је требало“, који је „сувише касно“ схватио да је о „неким људима говорио оно што није требало да говори“, дакле такав, причљиви професор Колаковски, кад описује свој први сусрет са Збигњевом Бжежинским, каже само: „У Монлччтреалу сам упознао и Збигњева Бжежинског“.

Збигњев Бжежински, „политички научник“, спољнополитички теоретичар, геостратег, саветник за националну безбедност Сједињених Држава у периоду од 1977. до 1981. године, „архитекта“ онога што се назива „слом комунизма у Источној Европи“.

Име Збигњева Бжежинског помиње се још само једном, у књизи професорових сећања, када господин Менцел наводи речи господина Бжежинског, о последњем рату у Ираку, започетом 2003. године, да „рат у Ираку није мудар“, да се „води на немудар начин“, али да је учешће Пољске у том рату „веома мудро“, а професор, та „икона“ људских права, тај горостас независне мисли, тај „светионик“ слободе, дакле, таква једна величина, коментаришући речи господина Бжежинског каже дословно да „ако се замислимо над овим“ речима, „испада да та формула није глупа“, јер „постоје ситуације и у политичком и у приватном животу када је мудро учествовати у немудрим потезима“. Он каже да „разуме аргументе оних који су били за рат и оних који су били против рата“, и још да „постоје здрави аргументи и на једној и на другој страни“, али да се не може проценити њихова „релативна моћ“, а мени се чини да је чудесна „моћ“ слободне мисли професора Колаковског, и да „формуле“ које он измишља свакако нису „глупе“, да имају тачно одређену политичку сврху.

Када говори о избору Пољака за папу, професор, тај некадашњи атеиста, познат по „тирадама против пољске Католичке цркве“, каже да тај избор „Пољаци нису прихватили само са радошћу, већ и са осећањем идентификације“, јер „он је наш земљак, он ће нас бранити“, да је само његово постојање „веома утицало на настанак Солидарности“, да је папа Војтила био „човек вере у најосновнијем смислу“, да је био „човек спреман на све“. Он је, како се професору чини, направио веома важне кораке да идеја „човекових права“ буде прихваћена у цркви, не само као идеја у складу са „хришћанском традицијом“, већ и као „изворно хришћанска“. Мени се, опет, чини да није јасно шта то тачно значи „идеја човекових права“, а ако то није сасвим јасно како да буде јасно да ли је та идеја „изворно хришћанска“, или није.

Од свега што професор говори у вези са папом Војтилом, најзанимљивији је опис њиховог сусрета, и разговора, до кога је дошло убрзо после Војтилиног избора за папу. О том разговору професор каже да је био „приватан, у четири ока“, да га је организовао „један италијански католик“, да „не зна због чега му је до тога било стало“, да не зна коме се тај италијански католик „у вези с тим у Ватикану обратио“, а да је он, професор, „због нечега тада био у Италији“. Превише необјашњивих случајности и неодређености у професоровом опису околности које су довеле до тог сусрета, веома различитим од детаљних, јасних и недвосмислених описа других сусрета (осим са Бжежинским) и још да му је нови папа, ваљда као Пољак Пољаку, онако, земљачки, на растанку рекао: „Драги брате, чешће нас овде посећујте“.

Када говори о ужасима у двадесетом веку, и на почетку двадесет и првог века, професор Колаковски каже да „може бити истина“ да је човечанство „доживело пад, или да је у приличној мери већ пропало“, али да је то „једна од оних истина о којима не треба говорити“, јер говорење о њој „стварност чини гором него што заправо јесте“, да је говорење о томе да, можда, срљамо у пропаст „вид самоостварујућег пророчанства“, да је он, професор, против тога да се о томе тако говори, јер „ширење очајања као основног облика реаговања на свет, опште одбојности, неверовања у побољшање ствари, може нанети неправду другима“. Тако говори професор, та „бакља“ истине, чији пламен растерује таму лажи, кукавичлука и цензуре, тако он хоће да каже да када се говори о стотинама хиљада директно и индиректно побијених, спаљених и сатртих људских бића у Ираку, Авганистану, или данас Либији, онда се „шири очајање“, „наноси неправда људима“ и, на тај начин се стварност чини „гором него што заправо јесте“, а некад се то звало цензура, одсуство права на „слободу изражавања“ или стаљинизам, али, извињавам се професору, није могуће да он практикује аутоцензуру или да је, не дај Боже, противник слободе изражавања.

Када говори о Сједињеним Америчким Државама, професор Колаковски каже да је „веома заволео Америку“, да је „веома ценио годину коју је провео на Берклију“, да је са породицом, супругом и ћерком, правио излете „по целој земљи“, да су „први пут видели чудесну, дивљу природу Америке“, о којој ништа не можете да знате „ако тамо нисте били“, да је богатство те природе било „ошамућујуће“, да су стене, кланци, водопади, бездани остављали „невероватан утисак“. Каже да су путовали у Јужну Каролину, обишли пустињу Неваду, посетили Сан Франциско, да су чак „играли рулет у Лас Вегасу“. Тако се Професор дивио чудесним америчким пејзажима у тој „години напалма“ за становнике Вијетнама, години Раселовог суда, а некад су постојали судови другачији од Хашког суда. Док Берtrand Расл, Жан Пол Сартр и Владимир Дедијер суде онима који су чинили ратне злочине у Вијетнаму, улажући велики напор да бар остане неки траг, неки запис моралног отпора насиљу и злочину, не троше сви слободно време на исти начин и још професор каже, у години „кластер“и „ананас“ против-персоналних бомби бацаних на становнике Вијетнама, бомби које су биле претече усавршених касетних бомби, бацаних на Србију, Ирак и Либију, тридесет, четрдесет година касније, каже он да је „презир“ према Сједињеним Државама Америке и жеља да се „демократија порази“, несумњиво „особен феномен“, који би „ваљало размотрити“, као да онај ко се бори против окупатора у сопственој земљи, има за циљ да „порази демократију“.

Сећања професора Лешека Колаковског, објављена у Пољској 2007. године, а у Србији, на српском језику, под називом „Занимљива времена, немирна времена“, 2009. године, представљају довољно добро и довољно поштено сведочанство о његовом животу, и, мада је професор, како сам каже, „често врдао“ и у „одговорима прибегавао разним двосмисленостима“, дух времена друге половине двадесетог века помаља се из његових исказа, и, бројне реченице које је изговорио указују на то да је он, лојално и дисциплиновано, двадесетак година, радио за руководство оног дела света, који смо некад називали Истоком, а затим, такође лојално и дисциплиновано, четрдесетак година, до смрти, радио за руководство оног дела света који, и данас, називамо Западом, и за рад на Западу био је добро, можда и превише, награђен.

За нас, у оквиру наше мале заједнице Србије, важно је то да се из сећања професора Лешека Колаковског јасно види да његов интелектуални домет није значајан, и да он, када говори о стању у свету, о најбитнијим „појавним облицима“ тог стања, средином прве деценије трећег миленијума, или „изврдава“ или је двосмислен. Како је он „икона“ значајног сегмента интелектуалне „елите“, медијски утицајних бораца за „људска права“, политичких „теоретичара“, „филозофа“, у многим земљама Источне Европе, па и нашој, онда су његове заблуде, грешке и незнање истовремено и грешке, заблуде и незнање ових интелектуалних „елита“. Ни професор ни ове „елите“ немају решења за сложене економске, образовне, друштвене проблеме, са којима се становништво у земљама ових „елита“ суочава, па ће онда становници тих земаља, па и наше, морати сами да „смисле“ решења, и сами да почну да их примењују, колико год сва та решења била, у почетку,

несавршено смишљена и несавршено спровођена.

Другим речима, „рецепти“, преписани из оног дела света који називамо Западом, за решавање друштвених, економских, образовних проблема у нашој заједници Србији, никада нису били добри, нису грађани наше земље били „лоши ђаци“, већ су решења морала бити сасвим другачија, треба тек да буду нађена, прилагођена нашим условима и примењена, овде и сада, у Европи, предвођеној Немачком, која клизи у фашизам, и свету, предвођеном Сједињеним Државама Америке, која клизи у Нови велики рат.

Мисли, наука, филозофија

Лондонски *Економист*, у тексту поводом смрти Лешека Колаковског, „оксфордског филозофа, рођеног у Пољској“, у јулу 2009. године, пише да му је, „живот било учење – о историји, о свом времену, о себи“, да је као и неки други „бивши искрени верници“, постао један од „најпознатијих и најубедљивијих“ критичара своје „некадашње вере“, да је провео своје младалачке године као „ватрени комуниста и атеиста“, да је он „један од великих умова модерног доба“, да се у другом делу свог живота претворио у једног од „најизразитијих противника марксизма“ и човека са „темељним поштовањем“ за религију, да му је, можда, најпознатија реченица да „треба учити историју не зато да бисмо знали како да се понашамо, или како да успемо, већ зато да бисмо знали ко смо“. Енглески

Гардијан

, такође у тексту поводом његове смрти, истиче важност његовог „закона“ мишљења, по коме „било којој доктрини, у коју неко жели да верује, никад не прети оскудица аргумената, којима тај неко може да подржи ту доктрину“.

Мени се чини да га, од свих реченица које је изговорио, током дугог живота, најбоље описује она, у којој тврди, да „сваки филозоф, који никада није гулио кору са погрешног дрвета, вероватно није заслужио да буде читан“.

Рођен је 1927. године, 23. октобра, докторирао је 1953. године, на Универзитету у Варшави, са тезом о Баруху Спинози, и до 1959. године био је професор, а затим шеф одељења за модерну филозофију, на истом, Варшавском универзитету, затим је, 1968. године, изгубио посао на факултету, две године пошто је избачен из ПУРП-а, после чега је, убрзо, емигрирао, почео прво да предаје у Канади, на Мек Гил универзитету у Монреалу, а 1970. године се „скрасио“ на оксфордском Ол Соулс колеџу (All Souls College), где је настало његово најпознатије дело *Главни токови марксизма*.

Написао је више од 25 књига, између осталих и „Присутност мита“, „Религија као парализа времена“, „Поглед на свет и свакидашњица“, „Појединац и несавршенство“, „Главни токови марксизма“ (I-III), „Разговори са ђаволом“, „Ако бога нема... О богу, ђаволу, греху и другим бригама такозване филозофије религије“, „Ужас метафизике“, „Бог нам ништа није дужан“, „Мини предавања о макси стварима“, „Која питања нам постављају велики филозофи“, „Тринаест бајки из краљевине Лајлоније за велике и мале“, „Похвала недоследности“, „Моји исправни погледи на све“, а последња књига штампана док је још био жив носила је назив „Зашто пре постоји нешто него ништа?“.

Разговарајући са Збигњевом Менцелом, средином прве деценије двадесет и првог века, у оквиру теме филозофија и филозофи, теме за коју би требало да је компетентан, професор Колаковски, филозоф по образовању, каже да „му се не чини да у овом тренутку постоје велики живи филозофи“, да се сам „појам велики филозоф не може детаљно објаснити генетички“. Он наводи да је великог филозофа немогуће „дефинисати узимањем у обзир својстава ситуације у којој живи и ствара“, да „велики филозоф увек настаје случајно“, да се „неко рађа као Картезије, или као Кант, али и не мора да се роди“, да су то случајеви које не „планира ни историја, ни човечанство, да „велики“ значи нешто што „континуитет људске историје прекида у битној тачки“, па још да „дисконтинуитет“ не смео мешати са „новином“, јер је „новина историјски објашњива“, да „она није дисконтинуитет“, па према томе није „велико“.

Професор је, затим, приметио да је, на пример, Берtrand Расл, онај Расл по коме „Раселов суд“ за суђење ратним злочинима Сједињених Америчких Држава у Вијетнаму носи име, баш тај Расл, био „изузетно интелигентан научник“, али да га он, професор, не убраја у „велике филозофе“, јер се кретао путевима „које су зацртали други људи“, док су „они велики“ долазили на идеју на „крајње оригиналан начин“, нешто би им, напосто „засветлело у главама“, нешто што се није „изводило из традиције“, и да су ти велики „утирали нове путеве филозофског мишљења“.

Говорећи о својим предавањима, под називом „Која питања нам постављају велики филозофи?“, професор објашњава како је изабрао „тридесеторицу великих“, јер за такав избор нема непогрешивих критеријума, па је морао да се руководи „нејасном интуицијом“, али му је од „велике помоћи“ била „природа традиције“ која „вишеслојну прошлост селекционише према важности“. аже и да је у књизи „подвукао“ да „нема снаге“ да се препире са свима онима који оспоравају тај избор, и још каже да је у „научној историографији“ појам „великог филозофа“ пре био сметња него помоћ, а он је оних „тридесет великих“ бирао упркос сметњама и одсуству помоћи, сам и да је, тај појам „великог филозофа“, можда, потребан само оним доктринама које допуштају веровање

да се „универзалне вредности у историји испољавају кроз уникатне и непоновљиве творевине личног стваралаштва“.

Професор је још рекао да је без тих „великих“ свет „незамислив“, јер спадају у „неужне елементе човечанства“, а не би он припремао предавања и писао књигу о великим филозофима, са таквим насловом, кад то не би било важно, кад то не би имало дубљи смисао. Он још наводи да је „велики филозоф онај који је увек у праву лично, а не конкретно, нити у дословном смислу, да је у праву вансемантички“, и да то више подсећа на „непогрешивост“ великог сликара него на „непогрешивост“ научника. Међу свим великим филозофима Колаковски само двојицу сматра за „геније“, остали су много велики али нису „генији“, и та два „генија“, Платон и Лајбниц, по „мору“ наше културе плове „у истој лађи са Есхилом, Еуклидом, Дантеом, Микеланђелом, Њутном, Моцартом и Гетеом“.

Професор сматра да је филозофско мишљење, „ако има значење“, увек нешто „неочекивано“, нешто „изненађујуће“, нешто што се не може „планирати“. „Једини филозоф у свету“, који је био општепознат и третиран као „озбиљна“ личност, јесте покојни Рорти. Колаковски каже да ни он није говорио нешто „заиста ново“ и да је оно што је радио представљало прераду „старих идеја“, да ни сам он, Рорти, није „себе третирао“ као носиоца новина, па још да је филозофија „део културе“, да се мења заједно са модом и културним обичајима“, али да оно „до чега нам је у филозофији стало, остаје исто“, да је и даље „необухватљиво“, али да је, ипак, филозофија, „у средишту свог корпуса“, нека „врста знања“. То „знање“ треба да буде разумљиво, да „допире“ до других, да допире до сваког „мислећег бића“, па онда, да филозофија поставља себи „очајничке задатке“, да нам је „и поред тога“ необично важна, да из „пораза“, које је „вековима доживљавала“, не проистиче да је непотребна, већ напротив, потребна. Професор одговара на питање када је филозоф „храбар“; и шта је то „филозофска храброст“, да је то једноставно „способност довођења властите мисли до краја“ а „без тражења изговора“, јер велики филозофи углавном „јуре у одређеном правцу“, не бојећи се да их могу „сматрати лудацима“, што професор „цени“, иако то понекад, како он каже, „води у лудило“.

О неким питањима филозофије, у различитим периодима свог живота, професор Колаковски је давао различите одговоре, па је тако, на питање о смислу живота, што је, по професору, питање које одражава „скривени нерв филозофије“, питање које представља „импулс који покреће филозофско мишљење“, као млађи одговарао да смисао живота налазе људи који „осећају ритам историје и умеју да му се прилагоде“, а као старији, да је то, у суштини „питање религије“.

Предавања професора Колаковског, која су неке присутне подсећала на „протестантски облик Цркве“, на „скупину верника“, он сам је описивао као састанке који нису били „нормална универзитетска предавања“, већ „слободне дискусије“, „разговори“ чије полазиште су чинили класични филозофски текстови.

Професор је, вероватно, највише познат по тези да злочини стаљинизма нису били просто грешка, већ природна последица марксизма, и ту је тезу, у разним приликама, упорно понављао, па је тако говорио да Маркс „није невин“ у целокупном процесу који је довео до Стаљина, или да је Маркс „желео да нас ослободи“ и није схватао да „ствара пројекат Гулага“, да је „јасно да то није желео“, али у односу на „развој“ који се „завршио Гулагом“, ипак је донекле крив, па затим, да „ширина утицаја“ коју је марксизам постигао, није била резултат његових „научних“ достигнућа, већ обрнуто, зависила је од његове „фантазије и ирационалности“, затим да су се „у стварности“ готово сва Марксова „пророчанства“ показала као „погрешна“. Коментаришући чињеницу да Марксови списи, штампани током његовог живота, представљају свега петину укупно постојећих списа, професор каже да „не зна“ да ли је ту реч о Марксовом „осећању“ да је оно што је написао „несавршено“, да није онакво какво је „желео“ да буде, или су у питању „одређени психолошки разлози“.

Што се тиче економије, професор зна да „мораш бити веома богат“ да би „добро“ живео у Њујорку, јер универзитетски професори, иако живе „пристојно“, немају довољно средстава, да могу да искористе „сва добра“ Њујорка. Колаковски каже, из области економије, да за Европску унију нема веће опасности док буде „релативно богата“, али да ствари другачије стоје ако буде изложена „трајној“ економској кризи, или чак „економској катастрофи“, која је „могућа“, у шта га уверавају „разни експерти“. Поред тога математика изазива његово „огромно дивљење“, мада о њој, „нажалост“, зна „веома мало“, али ју је некад „малчице“ учио, а мисли и да сама чињеница да математика „постоји“ заслужује дивљење, када се „нешто“ може конструисати на тај, математички, „начин“, када нешто, као што је математика, толико „проширује наш ум“. Док је био студент, једно време „желео“ је да се бави логиком, али је ипак одустао, јер је „схватио“ да је његово математичко знање „веома мало“. И данас кад се сети тих студентских дана, сети се како га је математика „доводила до усхићења“. Он себе сматра „лењим“, и, одбијајући да да докаже своје лењости, каже само да је то ствар личног „осећаја“.

Полазећи од претпоставке да је професор Колаковски био озбиљан човек, зашто је бирао тридесет „великих“ филозофа, ако не постоје довољно добри критеријуми за тај избор. Шта је хтео да нам каже реченицом да се „неко рађа као Кант, али и не мора да се роди“. Да ли му је за смишљање те реченице био потребан докторат из филозофије, каква је то разлика између „дисконтинуитета“ и „новине“, у његовој глави. После било каквог „дисконтинуитета“ може се појавити и нешто „велико“ али и нешто „мало“, област

примењене математике која се бави, између осталог и „дисконтинуитетима“, назива се „теорија бифуркација“. Зашто се неће препирати са онима који оспоравају његов избор „тридесеторице великих“ филозофа, он је, ето, изабрао и неће се даље препирати, „ја сам вам рекао шта сам хтео и о томе нећемо више да разговарамо“, то се назива волунтаризам, волунтаризам је битна карактеристика стаљинизма. Одбацивање расправе није демократија, већ аутократија, диктатура, шта то значи бити у праву лично, а не конкретно, не у дословном смислу, шта то значи бити у праву вансемантички, шта је то непогрешивост великог сликара или непогрешивост научника, да ли су то две „денотације које ништа не денотирају“. Зашто Хегел није геније а Платон јесте, по чему се филозофско мишљење разликује од мишљења неког водоинсталатера или хемичара, када филозофско мишљење, шта год то било, има неко значење а када га нема, и треба ли да га има или не треба да га има, пошто су сви филозофи, у свету, осим Рортија, неозбиљне личности. Да ли је онда и професор неозбиљна личност, да је Рорти третирао себе као највећег филозофа у људској историји, како би то утицало на професоров суд о њему, да ли би га више ценио. Да ли је филозофија нека врста знања или део културе, а где је ту наука. Шта су то очајнички задаци и порази филозофије, по чему се филозофска храброст разликује од храбрости молерове ћерке, и зашто је професор Колаковски за своју професију изабрао баш филозофију, када се, како он сам каже, толико неозбиљних људи бави том професијом, можда је као животни позив требало да изабере нешто друго, можда би онда заједница људи имала од њега више користи.

Упоређујући др Карла Маркса и др Лешека Колаковског, учачамо да је живот др Маркса био стална борба, са властима европских земаља у којима је живео, са цензуром, са немаштином, а живот др Колаковског врло удобан. Живео је прво у Пољској, затим у Великој Британији. Маркс је много бежао а Колаковски много путовао. Наслови дела др Маркса „Капитал“ (три тома), „Економско-филозофски рукописи“, „Прилог критици политичке економије“, „Грађански рат у Француској“, „Прилог јеврејском питању“, „Комунистички манифест“, а наслови дела др Колаковског „Главни токови марксизма“ (три тома), „Разговори са ђаволом“, „Ужас метафизике“, „Бог нам ништа није дужан“, „Мини предавања о макси стварима“, „Која питања нам постављају велики филозофи“, „Тринаест бајки из краљевине Лајлоније за велике и мале“, „Похвала недоследности“, „Моји исправни погледи на све“, па би тако, читајући само наслове, неко могао да помисли да су књиге др Колаковског сликовнице за децу, а код Маркса нема такве забуне. Више је разлога да се оптужи др Колаковски за развој који је довео до злочина америчког окупатора у Фалуци, у Ираку, у новембру 2004. године, него разлога да се оптужи др Маркс за развој који је довео до стварања радних логора, Гулага, у Сибиру, у време Стаљинове власти. Колаковски је савременик окупације Ирака, он говори о борбености ислама, док амерички тенкови газе рањенике по улицама Фалуце, док спаљују становнике забрањеним фосфорним бомбама. Колаковски каже да су се „у стварности“ готово сва Марксова „пророчанства“ показала као „погрешна“, а он сам није предвидео оно што се назива „слом комунизма“, па је написао, 1986. године, да они који имају око педесет година то, у свом животу, неће дочекати, а зашто онда критикује друге, нека погледа прво себе, а она примедба да је већина Марксових дела штампана

тек после његове смрти, па шта онда, зар не може др Колаковски да смисли неку бољу примедбу.

Професор би требало да зна да, ако је неко изабрао да буде истраживач, у области друштвених наука, онда, одакле год да крене, од филозофије, социологије, права, озбиљан и систематичан рад га води право до економије, као темеља за односе међу људима, и темеља за људски живот, уопште, а да би разумео економске процесе, мора да учи модерну примењену математику, што је др Маркс радио, учећи интегрално-диференцијални рачун, најмодернију примењену математику средином деветнаестог века, а за шта је доказ и његова књига „Математички радови“, објављена на хрватско-српском, пре тридесетак година. Колаковски то није радио, није учио модерну примењену математику, у другој половини двадесетог века, а било би му лакше, јер лакше је учити модерну примењену математику крајем двадесетог века него средином деветнаестог. Колаковски је више волео да пише бајке, за велике и мале Лајлонце, да описује ђаволске разговоре, а не да учи математику, тешка је математика, а да је др Колаковски кренуо путем, којим је, сто година раније, прошао др Маркс, морао би да учи теорију бифуркација, динамичке системе, стохастичке процесе, нелинеарну динамику, теорију катастрофа, обичне и парцијалне диференцијалне једначине, стохастичке диференцијалне једначине, диференцијалне једначине са кашњењем, статистику и вероватноћу, детерминистички хаос, фрактале. Да је то учио, он би 2007. године, у доба економске кризе, имао своје мишљење шта ће да се деси у светској економији, не би му били потребни економски „експерти“, да му нешто „објашњавају“, а у нешто друго да га „уверавају“, и још је важно да се истакне, да када професор каже, да себе сматра „лењим“, да је то ствар личног „осећаја“. Одбијајући да свом саговорнику, господину Менцелу, да докаже за то тврђење, он мисли баш на то, он је, интимно, потпуно свестан да је целог живота бирао лакши, удобнији, сигурнији пут, пут без математике, да је упорно избегавао превелики напор, да је био забављач а не истраживач, конформиста а не борац.

Између бројних награда и признања, које је професор Колаковски добио, углавном после напуштања Пољске, истиче се Клугеова (Kluge) награда, коју додељује Конгресна библиотека Сједињених Држава Америке, награда која треба да демонстрира вођство Сједињених Држава, у свету, у области хуманистичких наука, и додељује се за „животни допринос“ у областима за које се не додељује Нобелова награда, између осталог и за филозофију.

Награда је установљена 2001. године, новчани износ награде је на нивоу новчаног износа Нобелове награде, а први „хуманиста“ који ју је добио био је баш професор Лешек Колаковски, 2003. године.